

Степаненко О. І.

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу

Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Stepanenko Oksana

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,

Senior Lecturer of Accounting and Consulting Department

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

ВИРОБНИЧІ ЗАПАСИ: ЇХ ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ТА РОЛЬ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Виробничі запаси є невід'ємною складовою виробничого процесу, а їх достатня кількість, ефективне використання мають вагомий вплив на економічну безпеку підприємства. В статті проведено аналіз дисертаційних робіт в яких вивчались «запаси» як економічна та облікова категорія. Встановлено, що найбільш популярним напрямком дослідження були виробничі запаси, які розглядалися з урахуванням галузевих особливостей підприємств. З метою виділення ознак, які розкривають економічну природу виробничих запасів, досліджено трактування та підходи до розуміння їх сутності. Узагальнено погляди українських науковців до побудови класифікації виробничих запасів. Визначено доцільність їх використання в обліковій практиці підприємств. Запропоновано альтернативний підхід до групування виробничих запасів в системі бухгалтерського обліку, з виділенням класифікаційних ознак: за джерелами надходження; за ціллю використання в господарській діяльності; за методом оцінювання; за шляхами вибуття. Метою класифікації є достовірна оцінка виробничих запасів на етапах їх руху, повнота відображення операцій в обліковій системі підприємства.

Ключові слова: виробничі запаси, класифікація, наукові дослідження, економічна природа запасів, бухгалтерський облік, управління.

Вступ та постановка проблеми. Виробничі запаси як складова оборотних активів підприємства виступають головною умовою безперервного забезпечення процесу виробництва. Матеріально-сировинні ресурси активно використовуються у виробничих бізнес-процесах, вони є базою носіїв прямих матеріальних витрат у структурі собівартості готової продукції. Від їх ефективного управління залежить конкурентоздатність суб'єкта господарювання та величина його результатів діяльності. Занижені норми запасів призводять до збитковості, пов'язаної із простоями виробничого процесу, що в кінцевому результаті може призвести до втрати потенційних покупців. Зайво накопичені запаси відволікають оборотний капітал, зменшують можливість його альтернативного вкладення, обумовлюють додаткові витрати підприємства на їх утримання. І лише достатня (внормована) наявність запасів зможе забезпечити рентабельне функціонування підприємства, а в подальшому збалансувати його прибутковість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В реаліях сьогодення предметом дослідження багатьох науковців в сферах бухгалтерського обліку, аналізу, аудиту, економіки підприємства, менеджменту були та залишаються виробничі запаси. Практичне втілення наукових здобутків українських вчених надає змогу ефективніше розв'язувати завдання управління щодо збереження, руху та використання таких активів. Аналіз публікацій, свідчить, що проведені дослідження є багатограними та висвітлюють великий спектр проблемних питань.

Економічну сутність виробничих запасів вивчали: Ловська І.Д. [1], Лопатіна В.В. [2], Подолянчук О.А. [3], Роева О.С. [4]. Автори розглядають історичні та сучасні підходи трактування виробничих запасів з метою поглиблення, уточнення, підвищення інформаційності щодо їх сутності, визначення місця в бізнес-процесах підприємства.

Рубан Л.О., Козел М.А. [5] систематизовано різні підходи до класифікації виробничих запасів та запропо-

новано узагальнену, яка враховує різні економічні сфери підприємства: облік, аналіз, контроль, логістику. Також авторами розглянуто основні аспекти формування та оптимізації запасів у логістичній системі суб'єкта господарювання, виділено характерні чинники, які впливають на їх утворення. З позиції галузевої специфіки класифікацію запасів розглядають Пилипів Н.І. та Борисовський М.І. [6], виділяючи при цьому окремі класифікаційні ознаки для потреб бухгалтерського обліку та аналізу. Науковцями здійснено детальну класифікацію усіх груп товарно-виробничих запасів підприємств целюлозно-паперової галузі, а саме: виробничих запасів, відходів виробництва, МШП, напівфабрикатів, браку, готової продукції.

Також слід відмітити монографічне дослідження Шпирко О.М. та Семенової С.М. [7] «Облік виробничих запасів і аналіз ефективності їх використання». В монографії розкрито теоретичні основи організації і методики обліку виробничих запасів, визначено їх сутність, класифікацію, охарактеризовано обліково-аналітичне забезпечення управління виробничими запасами, проаналізовано ефективність їх використання на хлібопекарських підприємствах.

В обліково-економічній системі підприємства важливе значення має якісно розроблений категоріальний апарат, який дає розуміння сутності основних понять та термінів. Як показує аналіз наукових розробок і публікацій, підходи до визначення змісту виробничих запасів, їх економічної природи є різними та містять певні протиріччя. Дискусійним питанням є використання науковцями для позначення поняття «виробничі запаси» різних термінів: «матеріальні цінності», «матеріальні ресурси», «товарно-матеріальні цінності», «матеріально-виробничі запаси», «матеріально-сировинні ресурси», «товарно-виробничі запаси».

Метою статті є дослідження дефініції категорій «запаси», «виробничі запаси» в загальному та галузевому аспектах; аналіз наукових підходів до класифікації вироб-

Захищені дисертації з категорією «запаси» в назві роботи
(в період з 2008 по 2019 роки)

№ з/п	Групи запасів, які досліджувались	Дисертації за спеціальністю:			
		08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)		08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)	
		кількість	частка, %	кількість	частка, %
1	Запаси (в загальному)	4	25,0	3	15,8
2	Виробничі запаси	5	31,2	11	57,9
3	Товарні запаси	4	25,0	4	21,0
4	Матеріальні запаси	3	18,8	1	5,3
	Всього	16	100	19	100

Джерело: згруповано за інформацією [8]

ничих запасів, обґрунтування доцільності їх використання в практичній діяльності суб'єктів господарювання; виділення класифікаційних ознак з групування виробничих запасів для потреб бухгалтерського обліку та аналізу.

Результати дослідження. Дисертація як результат інтелектуальної творчості містить інформацію про нові факти, невідомі раніше процеси і явища, дає їм пояснення, показує їх загальнопізнавальне, теоретичне й практичне значення. Тематика дисертацій яскраво виділяє актуальні проблеми, які існують в практичній діяльності суб'єктів господарювання. В дисертаційних дослідженнях вітчизняних науковців категорія «запаси» вивчалась в розрізі чотирьох груп: запаси (в загальному), виробничі запаси, товарні запаси, матеріальні запаси (табл. 1).

Проведений аналіз дисертацій показує, що найбільш популярним об'єктом дослідження є виробничі запаси. В період з 2008 року по 2019 рік за спеціальністю 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) захищено 5 дисертацій, що складає 31,2% від загальної кількості робіт в яких вивчалась категорія «запаси». За спеціальністю 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності), виконано 11 робіт, відповідно – 57,9%

(рис. 1). Тому, обліково-економічна природа запасів розглядатиметься через призму наукових досліджень, а інформаційною базою виступатимуть саме дисертації як джерела сучасних новітніх поглядів.

Специфіка діяльності підприємств, їх технологічні особливості впливають на розуміння сутності запасів та їх ролі у виробничому процесі. Про це свідчать результати аналізу дисертацій, вагома частка яких виконана на матеріалах окремо взятих суб'єктів господарювання, що відносяться до різних сфер економічної діяльності. Системні підходи в управлінні виробничими запасами (з урахуванням галузевих особливостей) вивчали: Киба Л.М. [9] (сфера видобування та транспортування природного газу); Юрчишена Л.В. [10] (харчова промисловість); Ганас Л.М. [11] (машинобудівні підприємства). Галузеві аспекти бухгалтерського обліку, аналізу, контролю виробничих запасів досліджували: Марашук Л.І. [12] (нафтопереробний комплекс); Тичук З.Д. [13] (сільськогосподарські підприємства); Карабаза І.А. [14] (гірничо-збагачувальні підприємства); Андрос С.В. [15] (кондитерська галузь); Чук О.В. [16] (олійно-жирові підприємства); Титенко Л.В. [17] (фармацевтичні підприємства); Чабанюк О.А. [18] (цукрова промисловість); Гриценко О.М. [19] (підприєм-

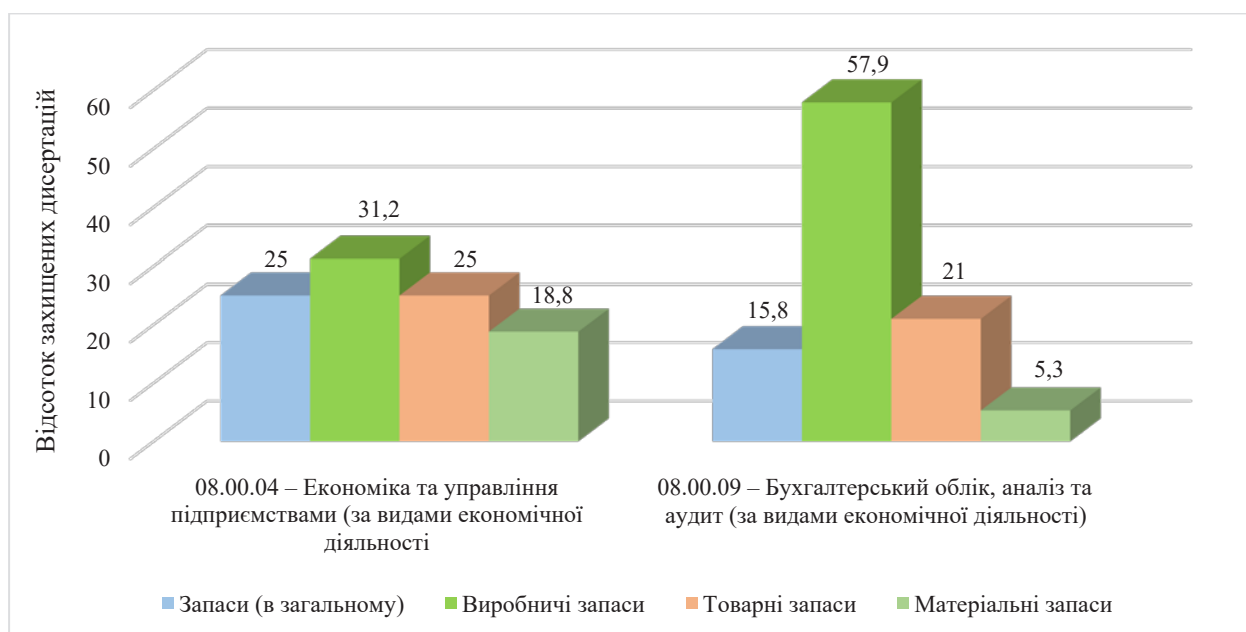

Рис. 1. Структура захищених дисертацій, в яких досліджувалась категорія «запаси» (в розрізі наукових спеціальностей: 08.00.04 та 08.00.09)

Джерело: побудовано за інформацією [8]

ства ресторанного господарства); Стецюк Н.Є. [20], Бурдейна Л.В. [21] (деревообробна промисловість).

Виробничі запаси як обліково-економічна категорія досліджувались за такими напрямками:

1) *теоретичні аспекти* (інтерпретація економічних категорій; узагальнення класифікацій запасів та виділення нових класифікаційних ознак; удосконалення нормативно-правового регулювання обліку; технологічні особливості виробничого процесу, галузева специфіка, їх вплив на побудову систем бухгалтерського обліку, контролю та управління);

2) *організаційно-методичні аспекти бухгалтерського обліку виробничих запасів та операцій пов'язаних з ними* (процес документування, удосконалення синтетичного та побудова аналітичного обліку, вирішення проблем щодо визнання та оцінки виробничих запасів, формування облікової політики, відображення інформації у звітності підприємства);

3) *аналіз виробничих запасів* (деталізація етап, аналітичних процедур та удосконалення методичних підходів до його проведення; виділення моделей аналітичного прогнозування забезпеченості суб'єктів господарювання виробничими запасами);

4) *побудова процесу управління* виробничими запасами (моделювання систем управління запасами підприємств різних сфер економічної діяльності).

Розуміння основних економічних понять і термінів має вагомое значення в системі бухгалтерського обліку та управління. Чітка та зрозуміла інтерпретація категорій «запаси», «виробничі запаси» впливає на якість інформаційних потоків, які виникають у виробничих бізнес-процесах. Проте підходи до визначення змісту, суті даних понять є різними як за тлумаченням так і за ступенем деталізації. Значимість запасів в господарській діяльності підприємств призвела до виникнення різних підходів в трактуванні їх сутності. Про це свідчать положення наукової новизни дисертації, які аналізувалися.

З позиції системного підходу та цілей управління Юрчишена Л.В. трактує *виробничі запаси* як «сукупність сировинно-матеріальних ресурсів підприємства, які забезпечують безперервність процесу виробництва і повністю переносять свою вартість на виготовлену продукцію протягом одного операційного циклу» [10]. Як зазначає автор, дане визначення дає можливість врахувати необхідність

створення виробничих запасів та час споживання, що дасть можливість оптимізувати їх обсяг на підприємстві.

При вивченні категорії «виробничі запаси» Ганас Л.М. уточнено морфологічне, змістове та функціональне її наповнення, що враховує: суміжну категорію, призначення, структуру, сутнісне наповнення та період використання у виробничому процесі. При цьому виробничі запаси досліджувались науковцем через призму бухгалтерського, економічного та логістичного підходів. З позиції автора, *виробничі запаси* – це «частина матеріальних ресурсів, які є власністю підприємства та зберігаються у відповідних для цього місцях, ще не використовуються та призначені для подальшого застосування у виробничому процесі, входять у структуру виготовленої продукції або підтримують функціонування процесу виробництва, забезпечуючи його безперервність» [11]. Також Ганас Л.М. виділяє поняття «*управління виробничими запасами*», яке пропонує розглядати з позиції процесно-структурованого менеджменту як «вид управлінської діяльності, що ґрунтується на плануванні виробничих запасів, організуванні поповнення та використання виробничих запасів, мотивуванні працівників, що пов'язані з виробничими запасами, контролюванні та регулюванні виробничих запасів» [11]. Такий підхід до інтерпретації базових понять здійснений з метою їх уніфікованого розуміння усіма учасниками процесу управління виробничими запасами.

Виробничі запаси в системі бухгалтерського обліку є більш конкретизованими, мають менше розбіжностей в з'ясуванні їх економічної природи. Це пов'язано з тим, що даний вид оборотних активів має чітке нормативно-правове регулювання в частині їх визнання, оцінки та облікового відображення. Виходячи з цього, тлумачення терміну «виробничі запаси» з обліково-аналітичної сторони відрізняється від економічного (табл. 2).

Слід виділити групу науковців, які досліджували сутність виробничих запасів через призму галузевого аспекту, при цьому здійснювали обґрунтування не тільки категоріального апарату, але й виділяли класифікаційні ознаки, для більш ширшого розуміння економічної природи даної категорії.

Для поглибленого розуміння матеріальної та витратної природи виробничих запасів Титенко Л.В. акцентує увагу на джерелах відшкодування їх вартості. Автор зазна-

Таблиця 2

Трактування сутності поняття «виробничі запаси» в сфері бухгалтерського обліку, аналізу, контролю

№ з/п	Автор, тема дисертації (рік захисту)	Інтерпретація терміну «виробничі запаси»	Мета авторського бачення сутності виробничих запасів
1	Марущак Л.І. Облік і оперативний контролінг виробничих запасів в нафтопереробних комплексах (2008)	<i>Виробничі запаси</i> – активи, до складу яких входять сировина та матеріали, напівфабрикати, паливо й енергія власного виробництва, тара і тарні матеріали, будівельні матеріали, запасні частини й інші матеріали, необхідні для використання у процесі виробництва продукції і не призначені для подальшого продажу [12]	Можливість оцінки призначення виробничих запасів на нафтопереробних підприємствах
2	Тичук З.Д. Облік виробничих запасів у сільськогосподарських підприємствах (2009)	<i>Виробничі запаси</i> – предмети праці, які є власністю підприємства, зберігаються на складах, забезпечують виробничий процес лише один раз, змінюють або не змінюють при цьому свою форму та властивості й переносять свою вартість на вартість створеного продукту [13]	Розмежування категорій «запаси», «виробничі запаси», «товарно-виробничі запаси» з погляду на їх функціональні ознаки в бухгалтерському обліку
3	Андрос С.В. Облік і аналіз виробничих запасів на підприємствах кондитерської галузі України (2010)	<i>Виробничі запаси</i> – матеріальні цінності, предмети, що споживаються цілком, повністю переносять свою вартість на новий продукт, змінюються після кожного виробничого циклу, і на які спрямовується праця людини в процесі отримання готового продукту, виконання робіт, надання послуг [15]	Поглиблення теоретико-методичних основ досліджуваного об'єкту обліку та розкриття його місця в господарській діяльності підприємства

Джерело: згруповано за інформацією [12; 13; 15]

час, що *виробничі запаси* – це «матеріальні ресурси, які використовуються у виробництві, повністю переносять свою вартість на вартість виробленої продукції протягом одного операційного циклу, і раціональне управління якими є однією з умов ефективного господарювання» [17]. В даному тлумаченні уточнено зміст та структуру запасів, що сприятиме чіткій їх ідентифікації як ресурсів, які використовуються при виробництві готової продукції. Для раціональної організації обліку Титенко Л.В. удосконалена класифікацію виробничих запасів, в основу якої покладено їх розподіл в залежності від технологічного призначення та ролі у виробничому процесі (табл. 3).

Як зазначає автор, такий підхід до групування виробничих запасів сприятиме обліково-інформаційному забезпеченню, підвищенню аналітичності процесу контролю за витратами запасів та джерелами фінансування витрат на їх придбання.

З метою визначення економічної сутності запасів, які використовуються підприємствами ресторанного господарства Гриценко О.М. пропонує розглядати їх як «ідентифіковані ресурси у вигляді різних видів запасів, необхідних для забезпечення виробничо-торговельної діяльності та виконання підприємством соціально-економічних функцій» [19]. Як зазначає автор, таке тлумачення враховує специфічні ознаки, що належать запасам, конкретизує їх значення та поглиблює теоретичні засади дослідження.

Ресторанний бізнес є специфічним видом діяльності та поєднує в собі два основних бізнес-процеси: виробництво та роздрібну торгівлю. Для систематизації інформації про види запасів, які використовуються у господарській діяльності таких підприємств, Гриценко О.М. розроблено підходи до їх групування з виділенням нових класифікаційних ознак (табл. 4).

Гриценко О.М. виділено найсуттєвіші ознаки класифікації запасів, а їх практичне впровадження надасть змогу

побудувати цілісну обліково-аналітичну модель, яка забезпечить вимоги всіх функцій управлінського циклу. Такий підхід до групування запасів посилить аналітичність бухгалтерського обліку, виокремить галузеві активи у звітності та сприятиме розвитку ресторанного бізнесу.

Виробничі запаси в сфері деревообробної промисловості досліджували два науковці: Стецюк Н.Є. та Бурдейна Л.В.

Для забезпечення інформативності управління ресурсним потенціалом підприємства Стецюк Н.Є. поглиблює характеристики економічної сутності поняття «*виробничі запаси*», під якими пропонує розуміти «речові елементи виробництва, що використовуються в якості предметів праці та обігу у виробничому циклі та для інших потреб операційної діяльності, які знаходяться на складах суб'єктів господарювання, повністю споживаються у кожному циклі і переносять свою вартість на вартість кінцевого продукту» [20]. Бурдейна Л.В. трактує *виробничі запаси* як «матеріальні цінності придбані (набуті) підприємством для отримання в майбутньому економічних вигод у процесі використання з перенесенням їх вартості до складу матеріальних витрат» [21].

Також авторами конкретизовано зміст загальних класифікаційних критеріїв виробничих запасів шляхом доповнення та розширення змісту існуючих ознак (табл. 5).

Запропонований авторами порядок групування виробничих запасів з виділенням класифікаційних ознак притаманних галузі, яка досліджувалась, надасть можливість формувати достовірну інформацію в процесах управління ресурсами, буде корисною для прийняття оперативних і поточних рішень.

В системі бухгалтерського обліку інформація про виробничі запаси проходить чотири етапи руху: процес надходження; наявність та зберігання; процес використання у виробничій та господарській діяльності; процес вибуття. На кожному етапі виникають інформаційні

Таблиця 3

Класифікація виробничих запасів з урахуванням специфіки продукції фармацевтичних підприємств

Автор, назва дисертації (рік захисту)	Класифікаційні ознаки (пропозиції науковця)	Мета класифікації
Титенко Л.В. Облік і аналіз виробничих запасів фармацевтичних підприємств (2012)	за рівнем токсичності	Адаптація складу виробничих запасів до галузевих особливостей фармацевтичних підприємств, що поглибить їх розуміння як об'єкта обліку та аналізу
	за походженням	
	за ступенем контрольованості	
	за ступенем небезпечності	
	фізико-хімічні властивості	
	за терміном зберігання	
	за джерелами фінансування	

Джерело: побудовано за інформацією [17]

Таблиця 4

Класифікація запасів підприємств ресторанного господарства

Автор, назва дисертації (рік захисту)	Класифікаційні ознаки (пропозиції науковця)	Мета класифікації
Гриценко О.М. Облік і контроль запасів на підприємствах ресторанного господарства (2014)	для цілей бухгалтерського обліку	Підвищення рівня аналітичності бухгалтерського обліку запасів за їх різновидами, забезпечення повноти внутрішнього контролю та ефективності управління
	за термінами зберігання згідно з санітарними правилами	
	за способами зберігання	
	за джерелами придбання запасів	
	за обсягами поставок	
	за ціною реалізації	
	за ступенем впливу на норми природного убутку	
	за якісними характеристиками	
	за видами продукції власного виробництва	
за можливістю імітації		

Джерело: побудовано за інформацією [19]

Класифікація виробничих запасів (з урахуванням галузевої специфіки підприємств деревообробної промисловості)

Автор, назва дисертації (рік захисту)	Класифікаційні ознаки (пропозиції науковця)	Мета класифікації
<p>Стецюк Н.С. Облік і аналіз виробничих запасів деревообробної промисловості України (2015)</p>	за участю в процесі виробництва	<p>Деталізація характеристик призначення виробничих запасів дозволить оптимізувати стратегію їх управління</p>
	організаційно-номенклатурна належність	
	участь у технологічному циклі	
	за участю у господарських процесах	
	за об'єктами управління	
<p>Бурдейна Л.В. Облік та оцінка виробничих запасів у інформаційній системі підприємства (2015)</p>	за вимірниками	<p>Підвищення рівня інформаційної деталізації та належного групування виробничих запасів</p>
	за способом надходження	
	за роллю в процесі виробництва	
	за ознакою належності	
	за функціональним призначенням	
за технологічним призначенням		

Джерело: побудовано за інформацією [20; 21]

потоки, які дають підстави сформувати первісну вартість запасів чи собівартість їх використання (вибуття). Тому, в обліковій практиці доцільно групувати виробничі запаси через призму операцій, які з ними відбуваються, з виділенням наступних класифікаційних ознак:

1) *за шляхами (джерелами) надходження* – для достовірної оцінки виробничих запасів на етапі їх надходження, повноти визначення первісної вартості: придбані за грошові кошти (у постачальників або через підзвітних осіб); виготовлені власними силами; отримані як внесок до статутного капіталу; отримані безкоштовно; отримані в обмін на подібні (чи не подібні) активи; отримані в результаті ліквідації (списання) основних засобів; отримані за результатами інвентаризації (надлишки запасів);

2) *за ціллю (характером) використання в господарській діяльності* – з метою достовірності визнання вартості витрачених запасів в складі витрат підприємства, повноти відображення інформації в системі рахунків бухгалтерського обліку: для виробничих, загальновиробничих, адміністративних, збутових потреб; для підтримання об'єктів основних засобів, інших необоротних матеріальних активів в робочому стані; для поліпшення об'єктів основних засобів (при модернізації, реконструкції); для створення об'єктів необоротних матеріальних активів власними силами;

3) *у відповідності до методу оцінювання виробничих запасів* – для повноти та достовірності формування облікової інформації про собівартість використання (вибуття): за методом ідентифікованої собівартості; за методом середньозваженої собівартості; за методом ФІФО; за методом нормативних затрат;

4) *за шляхами вибуття* – для повноти та правильності відображення операцій в системі рахунків бухгалтерського обліку: реалізація за грошові кошти; безоплатна передача; передача в обмін на подібні (чи не подібні) активи; передача в складі внеску до статутного капіталу іншої юридичної особи; вибуття за результатами інвентаризації (нестачі запасів); псування (знищення) запасів в наслідок подій, які не залежать від діяльності підприємства.

Наведений підхід до класифікації виробничих запасів носить виключно обліковий характер. Виділені ознаки та групи запасів дають можливість відстежити інформаційні потоки, які виникають на етапах їх руху. Більш детальне обґрунтування доцільності практичного використання наведеного групування виробничих за-

сів розкрито в публікації автора «Обліковий аспект побудови класифікації виробничих запасів» [22]. Результати проведеного дослідження показують, що для потреб аналітичного обліку класифікувати запаси слід індивідуально, тобто в межах галузі чи виду діяльності, в яких функціонує підприємство. При цьому потрібно враховувати його організаційну структуру, технологічні особливості виробничого процесу.

Висновки. Вивчення поглядів науковців щодо сутності та економічної природи виробничих запасів дає можливість виділити три підходи до їх інтерпретації:

1) *Економічний* – запаси розглядаються за двома напрямками: як матеріальний потік у певний проміжок часу, і як матеріальні цінності, які задіяні у виробничому процесі. В першому значенні в процесі управління використовуються логічні методи та визначається оптимальна кількість виробничих запасів. Другий напрямок побудований на вартісно-орієнтованому управлінні, який передбачає визначення оптимальної їх вартості.

2) *Бухгалтерський* – виробничі запаси розуміються як складова активів, які приймають активну участь у виробничих бізнес-процесах та є основою собівартості готової продукції. А також за необхідності можуть бути використані для інших господарських потреб підприємства.

3) *Логістичний* – виробничі запаси розглядаються як матеріальні ресурси, які ще не використовуються підприємством, тобто знаходяться в стадії переміщення від продавця до покупця.

Проведене дослідження показує, що на сьогодні немає єдиного підходу щодо використання терміну, який би ідентифікував виробничі запаси, одночасно як економічну та облікову категорію. В працях вітчизняних науковців поняття «виробничі запаси» позначається як: предмети праці, матеріальні цінності, матеріальні ресурси, ідентифіковані ресурси у вигляді різних видів запасів, речові елементи виробництва, сировинно-матеріальні ресурси. Натомість, при виділенні ознак, які характеризують економічну природу виробничих запасів, їх погляди в більшості співпадають. З розвитком науково-технічного прогресу завжди виникатимуть нові події, які даватимуть можливість доповнити, узагальнити чи деталізувати поняття «виробничі запаси». Ефективність результатів наукових досліджень має перевірятися практикою. Саме вона може підтвердити, спростувати чи надати поштовх для подальшого вивчення запасів як об'єкту обліку та управління.

Список використаних джерел:

1. Ловська І.Д. Виробничі запаси як облікова категорія: пошук конвенційності. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2012. № 4(62). С. 137–139.
2. Лопатіна В.В. Економічна сутність виробничих запасів. *Наукові праці. Економіка*. 2012. Вип. 177. Т. 189. С. 67–71.
3. Подоліанчук О.А. Виробничі запаси: економічна сутність та облік. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 5. С. 88–101.
4. Росва О.С. Проблемні питання визначення економічної сутності виробничих запасів. *Економічний аналіз*. 2017. Т. 27. № 1. С. 224–229.
5. Рубан Л.О., Козел М.А. Формування та оптимізація виробничих запасів у логістичній системі. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 34. С. 313–318.
6. Пилипів Н.І., Борисовський М.І. Особливості класифікації запасів на целюлозно-паперових підприємствах. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2014. Вип. 2(29). С. 138–161.
7. Шпирко О.М., Семенова С.М. Облік виробничих запасів і аналіз ефективності їх використання : монографія. Київ : ВД «Артеку», 2018. 239 с.
8. Національний репозитарій академічних текстів. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/en/> (дата звернення: 16.02.2023).
9. Киба Л.М. Управління виробничими запасами підприємств сфери видобування та транспортування природного газу : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Івано-Франківськ, 2009. 21 с.
10. Юрчишена Л.В. Управління формуванням виробничих запасів підприємств харчової промисловості : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Київ, 2009. 22 с.
11. Ганас Л.М. Управління виробничими запасами машинобудівних підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Львів, 2015. 27 с.
12. Марушак Л.І. Облік і оперативний контролінг виробничих запасів в нафтопереробних комплексах : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2008. 21 с.
13. Тичук З.Д. Облік виробничих запасів у сільськогосподарських підприємствах : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2009. 20 с.
14. Карабаза І.А. Облік і аналіз виробничих запасів (на прикладі гірничо-збагачувальних підприємств) : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2009. 22 с.
15. Андрос С.В. Облік і аналіз виробничих запасів на підприємствах кондитерської галузі України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2010. 23 с.
16. Чук О.В. Облік та аналіз використання виробничих запасів олійно-жирових підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2011. 23 с.
17. Титенко Л.В. Облік і аналіз виробничих запасів фармацевтичних підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2012. 22 с.
18. Чабанюк О.А. Облік і аналіз виробничих запасів підприємств цукрової промисловості : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2013. 23 с.
19. Гриценко О.М. Облік і контроль запасів на підприємствах ресторанного господарства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2014. 24 с.
20. Стецюк Н.Є. Облік і аналіз виробничих запасів підприємств деревообробної промисловості України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2015. 22 с.
21. Бурдейна Л.В. Облік та оцінка виробничих запасів у інформаційній системі підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Львів, 2015. 23 с.
22. Степаненко О.І. Обліковий аспект побудови класифікації виробничих запасів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2020. Вип. 30. С. 166–171.

References:

1. Lovska I.D. (2012) Vyrobnychi zapasy yak oblikova katehoriia: poshuk konventsiiinosti [Production stocks as an accounting category: the search for conventionality]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky*, no. 4(62), pp. 137–139.
2. Lopatina V.V. (2012) Ekonomichna sutnist vyrobnychykh zapasiv [The economic essence of production stocks]. *Naukovi pratsi. Ekonomika*, vol. 177(189), pp. 67–71.
3. Podolianchuk O.A. (2018) Vyrobnychi zapasy: ekonomichna sutnist ta oblik [Production stocks: economic essence and accounting]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, no. 5, pp. 88–101.
4. Roieva O.S. (2017) Problemnii pytannia vyznachennia ekonomichnoi sutnosti vyrobnychykh zapasiv [Problematic issues of determining the economic essence of production stocks]. *Ekonomichnyi analiz*, vol. 27, no. 1, pp. 224–229.
5. Ruban L.O., Kozel M.A. (2019) Formuvannia ta optymizatsiia vyrobnychykh zapasiv u lohistychnii systemi [Formation and optimization of production stocks in the logistics system]. *Infrastruktura rynku*, vol. 34, pp. 313–318.
6. Pylypiv N.I., Borysovskiy M.I. (2014) Osoblyvosti klasyfikatsii zapasiv na tseliulozno-paperyovykh pidpriemstvakh [Peculiarities of stock classification at pulp and paper enterprises]. *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu*, vol. 2(29), pp. 138–161.
7. Shpyrko O.M., Semenova S.M. (2018) Oblik vyrobnychykh zapasiv i analiz efektyvnosti yikh vykorystannia [Accounting for production stocks and analysis of the effectiveness of their use]: monohrafiia [monograph]. Kyiv: VD “Artek”.
8. Natsionalnyi repozytarii akademichnykh tekstiv [National repository of academic texts]. Available at: <https://nrat.ukrintei.ua/en/> (accessed 16 February 2023).
9. Kyba L.M. (2009) Upravlinnia vyrobnychymy zapasamy pidpriemstv sfery vydobuvannia ta transportuvannia pryrodnoho hazu [Management of production stocks of enterprises in the field of natural gas production and transportation] (PhD Thesis), Ivano-Frankivsk, 21 p.
10. Yurchyshena L.V. (2009) Upravlinnia formuvanniam vyrobnychykh zapasiv pidpriemstv kharchovoi promyslovosti [Management of the formation of production stocks of food industry enterprises] (PhD Thesis), Kyiv, 22 p.
11. Hanas L.M. (2015) Upravlinnia vyrobnychymy zapasamy mashynobudivnykh pidpriemstv [Management of production stocks of machine-building enterprises] (PhD Thesis), Lviv, 27 p.

12. Marushchak L.I. (2008) *Oblik i operatyvnyi kontrolinh vyrobnychkykh zapasiv v naftopererobnykh kompleksakh* [Accounting and operational control of production stocks in oil refining complexes] (PhD Thesis), Kyiv, 21 p.
13. Tychuk Z.D. (2009) *Oblik vyrobnychkykh zapasiv u silskohospodarskykh pidpriemstvakh* [Accounting of production stocks in agricultural enterprises] (PhD Thesis), Kyiv, 20 p.
14. Karabaza I.A. (2009) *Oblik i analiz vyrobnychkykh zapasiv (na prykladi hirnycho-zbahachuvalnykh pidpriemstv)* [Accounting and analysis of production stocks (on the example of mining and beneficiation enterprises)] (PhD Thesis), Kyiv, 22 p.
15. Andros S.V. (2010) *Oblik i analiz vyrobnychkykh zapasiv na pidpriemstvakh kondyterskoi haluzi Ukrainy* [Accounting and analysis of production stocks at enterprises of the confectionery industry of Ukraine] (PhD Thesis), Kyiv, 23 p.
16. Chuk O.V. (2011) *Oblik ta analiz vykorystannia vyrobnychkykh zapasiv oliino-zhyrovyykh pidpriemstv* [Accounting and analysis of the use of production stocks of oil and fat enterprises] (PhD Thesis), Kyiv, 23 p.
17. Tytenko L.V. (2012) *Oblik i analiz vyrobnychkykh zapasiv farmatsevtichnykh pidpriemstv* [Accounting and analysis of production stocks of pharmaceutical enterprises] (PhD Thesis), Kyiv, 22 p.
18. Chabaniuk O.A. (2013) *Oblik i analiz vyrobnychkykh zapasiv pidpriemstv tsukrovoi promyslovosti* [Accounting and analysis of production stocks of sugar industry enterprises] (PhD Thesis), Kyiv, 23 p.
19. Hrytsenko O.M. (2014) *Oblik i kontrol zapasiv na pidpriemstvakh restorannoho hospodarstva* [Accounting and inventory control at restaurant enterprises] (PhD Thesis), Kyiv, 24 p.
20. Stetsiuk N.Ie. (2015) *Oblik i analiz vyrobnychkykh zapasiv pidpriemstv derevoobrobnoi promyslovosti Ukrainy* [Accounting and analysis of production stocks of enterprises of the woodworking industry of Ukraine] (PhD Thesis), Kyiv, 22 p.
21. Burdeina L.V. (2015) *Oblik ta otsinka vyrobnychkykh zapasiv u informatsiinii systemi pidpriemstva* [Accounting and evaluation of production stocks in the information system of the enterprise] (PhD Thesis), Lviv, 23 p.
22. Stepanenko O.I. (2020) *Oblikovyi aspekt pobudovy klasyfikatsii vyrobnychkykh zapasiv* [The accounting aspect of construction of the classification of production stocks]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya "Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo"*, vol. 30, pp. 166–171.

PRODUCTION STOCKS: THEIR ECONOMIC NATURE AND ROLE IN THE ECONOMIC ACTIVITY OF THE ENTERPRISE

Summary. Production stocks are an integral part of the production process, and their sufficient quantity and effective use have a significant impact on the economic security of the enterprise. The inventory management system is inextricably linked with the accounting system. Accounting information is the basis for making strategic management decisions. And the possibility of using credentials is ensured by the qualitative properties of the information itself. The article analyzes dissertation works in which “inventories” were studied as an economic and accounting category. The research of the category “inventories” was carried out according to the directions: inventories (in general), production inventories, merchandise inventories, material inventories. It was established that the most popular area of research was production stocks, which were considered taking into account the sectoral characteristics of enterprises. In order to highlight the features that reveal the economic nature of production stocks, the interpretation and approaches to understanding their essence have been studied. Signs that identify stocks as production are: 1) used in production business processes; 2) transfer their cost to the manufactured product; 3) lose (or change) their shape during the production process; 4) are consumed completely during one operating cycle. An important role in scientific knowledge belongs to classification, which makes it possible to detail objects, to highlight connections between them. The article summarizes the views of Ukrainian scientists on the construction of the classification of production stocks. The expediency of their use in the accounting practice of enterprises has been determined. An alternative approach to the grouping of production stocks in the accounting system is proposed, with the allocation of classification features: by sources of income; for the purpose of use in economic activity; according to the evaluation method; according to ways of disposal. The classification is accounting, built through the prism of operations that take place with production stocks in the economic activity of the enterprise. The purpose of the classification is the reliable assessment of production stocks at the stages of their movement, the completeness of the display of operations in the enterprise’s accounting system.

Key words: production stocks, classification, scientific research, economic nature of stocks, accounting, management.